

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1976
FORFATTER:	Bodil Plate Petersen
TITEL:	Kyster – en familie i Kolding
KORT RESUME:	Barndoms minder fra ophold i Kolding 1917 – 1927 hos familien Kyster, Koldingslægt 1781 – 1959

Kyster - en familie i Kolding

*Barndomsminder,
fortalt af Bodil Plate Petersen*

På den gamle kirkegård i Kolding findes stadig adskillige gravsten med slægtsnavnet Kyster eller Küster, som man stavede navnet inden krigen i 1864, hvorefter man end ikke ville bruge et tysk ü. Men i dag lever der ikke flere af den tidligere så talrige slægt i byen.

Når der i sidste halvdel af forrige århundrede var fest i »Industriforeningen«, så fyldte de Kyster-håndværkere med familier så meget, at man måtte rykke flere borde sammen for at få plads til alle ved et langt bord. Det var en slægt med sammenhold, alle var håndværkere, og de trivedes i festligt lag.

»Det regner, det regner

og regnen bli'r til vand.

Alle små piger skal

ha' sig en mand

undtagen Anker Kyster

han skal ha' sig en kone.«

Dette lille børnerim berettes mig nylig af en dame, der som barn i Kolding havde lært det uden at ane, at der virkelig var en »Anker Kyster«, og at han ikke var en opdigtet figur.

3 generationer. Skomager Andreas Kyster med sin søn, bogbinder Anker Kyster og dennes søn, Kjeld Kyster.

Anker Kyster var såvist en spillevende personlighed, og han var vores far. Han kom fra Kolding som søn af skomagemester Andreas Kyster, og vi hans fire børn, der boede i København, tilbragte i årene 1917–27 mange dejlige ferier i hans fædrenehjem i Adelgade og efter bedstefars død hos onkel Henri, onkel Holger og hos tanterne. Derfor disse spredte minder, genopfrisket især af min søster og mig, der er født henholdsvis 1908 og 1909.

Bedstefar, skomagemester Andreas Elias Kyster, var født i 1835 i Kolding som søn af skomagemester, oldermænd Johan Christoffer Küster, der var født i Kolding 1793 og fik borgerskab der i 1818. Også hans far, Jacob Küster, var skomager i Kolding. Han var født i Harburg 1773, men flyttede ca. 1781 med familien til Kolding, hvor

hans far, korporal ved det hollandske rytterregiment Johan Christoffer Küster, købte et hus i Petersillegade. Det vil sige, at Kyster-slægten kom til Kolding i 1781. Bedstefar havde fem brødre, hvoraf en var skrædder, en sadelmager, tre var skomagere og hans eneste søster var gift med skomagemester F. C. Vogel i Kolding. En sønneatter, Esther Vogel, gift med landsretssagfører W. Lynæs slog sig senere ned som tandlæge i faderens fødeby.

Selvom bedstefar døde som 81-årig, da vi var 7–8 år, har vi dog adskillige minder om ham. Efterladte breve viser ham som en from mand, hvis breve altid endte med formaninger og med et »Gud velsigne dig«. Jeg tror nu, han var nok så streng, alvorlig og barsk. Vi mindes ham som en mand med kridhvidt hår, rank holdning og let gang i de

håndsyede fjederstøvler. På hovedet havde han en flad sort kasket med blank skygge. Han brugte ikke briller, men skulle han se nøje på noget, trak han et forstørrelsesglas op af lommen.

Midt på dagen spistes der varm middagsmad hos bedstefar og hans ugifte datter, tante Agnes, der førte hus for ham, hvilket var meget uvant for os børn fra København. Efter middagen, hvor efterretten næsten altid var frugtgrød af egne frugter f. ex. solbærgrød, satte bedstefar sig hen med avisen i hjørnet ved vinduet i sin højryggede røde plydeslænestol med klunkerne. Kort efter tog han sit »lommestørkle« frem og lagde det over ansigtet som værn mod fluerne, lagde nakken tilbage og fik sin middagslur. Så måtte vi børn være ganske stille eller også liste os ned i haven. Bedstefar havde den hyggeligste have med roser, den gammeldags cremehvide rosenbusk med den yndige duft mindes jeg især, liljer i runde bede kantet med mørkerøde dobbelte Bellis, stikkelsbærbuske og et kæmpemæssigt kirsebærtræ. På gårdens toppede brosten hoppede den tamme, halte krage Jacob om, sommetider

helt ind i skomagerværkstedet, som dannede den ene gårds-længe.

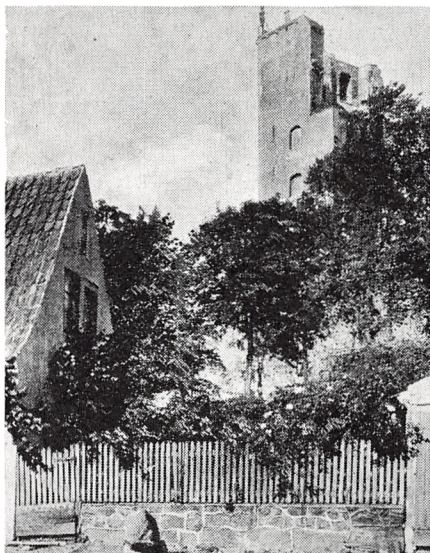
Bagtil i haven var der en låge, der vendte lige ud mod Slotsbanken, der også på den side var dækket af kirsebærtræer. Med dem som med træet i haven forholdt det sig sådan: Da spaniolerne i krigens sidste dage lå oppe på slottet, var det netop i kirsebærtiden, og da man netop havde gravet huller for at beplante slotsbanken, spyttede spaniolerne fra slottets vinduer med kirsebærsten til måls efter hullerne. Det gav med tiden mange kirsebærtræer på Slotsbanken, og et af dem kom til at vokse op i bedstefars have. På sine gamle dage sagde han: »Nu skal vi se, hvem der falder først af de to kæmper, kirsebærtræet eller jeg.« Da det faldt, var veddet så godt og træet så stort, at der af det blev lavet en armstol til hver af sønnerne og en syaske til døtrene. Jeg har i mit eje et eksemplar af begge, og har iøvrigt opdaget, at modellen til stolen, som må have tilhørt bedstefar, står oppe på Museet på Koldinghus. Hvem der udførte det smukke snedkerarbejde, ved jeg desværre ikke.

Bedstefar havde også det, der hed »Haven«. Det var et stykke

jord ovre på den anden side af Slotssøen, og bedstefar roede os selv i en lille båd derover. Det var et eventyr for sig. Der var svaner i søen, og dem skulle man ikke komme for nær med årerne. Min søster fik engang et ordentligt nap af en vred svanefatter, der følte sin idyl forstyrret. Haven, der var en nyttehave, lå på en skråning ned mod søen i nærheden af konsul Effs villa. Det vrिमlede med jordbær, ribs, hindbær og solbær og vi blev sat til at plukke, for nytte skulle man da gøre. Ærter var der også i lange rækker, og gulerødder. Jeg kan endnu fornemme den stegende varme sol på min ryg, når vi børn gik og plukkede. Bedstefar havde altid andet at gøre i haven, hvor der var mange blomster og et lille lysthus, hvor vi somme tider spiste vores medbragte aftensmad, og hvor vi tyede ind, hvis der kom en regnbyge. Der var store træer med æbler og pærer, men dem fik vi først glæde af, når vi efter ferien fik sendende en skotøjsaske fuld af sommerpærer, der var yderst velkomne, selvom de altid smagte af skosværte.

Man sejlede til Kolding dengang med »Koldinghus« fra Larsens Plads i København. Jeg

Haven vendte lige ud til Slotsbanken.

Gården til Adelgade 8.

mindes ikke, om det var dag- eller nature, blot at dette var at rejse på ferie! Der blev lagt til i Strib, og i hvert fald een gang blev vi hentet der af onkel Holger og tante Emma og spiste på badhotellet, hvor Storm P. optrådte med sine tegnekunster — uforglemmeligt.

Med tanterne foretog vi badeture om eftermiddagen med sejl-bådene ud langs fjorden til Strandhuse, Julemærkesanatoriet eller Løverodde. Vi medbragte en kurv med kiks og saftevand og tit også aftensmad. Somme tider tog vi til Skamling eller til Marielund eller Bramdrupskov med en lille ensporet jernbane. Der var meget at opleve i en Koldingferie.

Vores far, bogbindermester Anker Kyster, var ældste søn og født i Kolding i 1864. »En fra 64«, som han sommetider skæmtende kunne sige. Da de østrigsk-italienske tropper i det tidlige forår rykkede ind i Kolding by, sendte bedstefar i hast og hemmelighed sin kone, der just da ventede sin nedkomst, ud til slægtninge på en gård på landet, måske til sin bror, sadelmager Johan Frederik Kyster i Ågård, for at have hende borte fra krigshandlingerne.

Gårdidyl fra Adelgade 10.

Anker Kyster f. 1864 — Henri Kyster f. 1867 — Frits Kyster f. 1869 — Emilie Kyster f. 1865 — antagelig fotograferet 1871.

Det blev en dreng, og han blev døbt Anker, opkaldt efter løjtnant Ancher, der med så stor tapperhed havde forsvaret skanse 2 ved Dybbøl, og hvis navn nu var på alles læber. Men dansk måtte navnet være helt igennem.

Bedstefar fik ialt 8 børn, fire sønner og fire døtre. I første ægteskab med Vejle-smedemesteren Andreas Hirths datter, Boel-Mari, fire sønner og en datter, og da han efter sin kones tidlige død i 1874 atter giftede sig, fik han endnu tre døtre. Der var her en hel flok af unge Kystere, der var med til at præge livet i Kolding gennem adskillige år. For en tid forlod de dog alle byen. Rejselysten lå dem i blodet, i håndværkerblodet, og de måtte gå på valsen, den måde på hvilken de unge dengang kunne opleve verden. Selv pigerne rejste ud for at uddanne sig; to blev sygeplejersker og en kom til Askov Højskole på et af dens første hold.

Slægten havde i generationer holdt sig til skindet. Far kunne tegne, han kom i bogbinderlære i Horsens. Det var nok så strengt for en fjortenårig knægt, der som tiårig havde mistet sin mor og som havde mange søskende, at flytte til en fremmed by, hvor

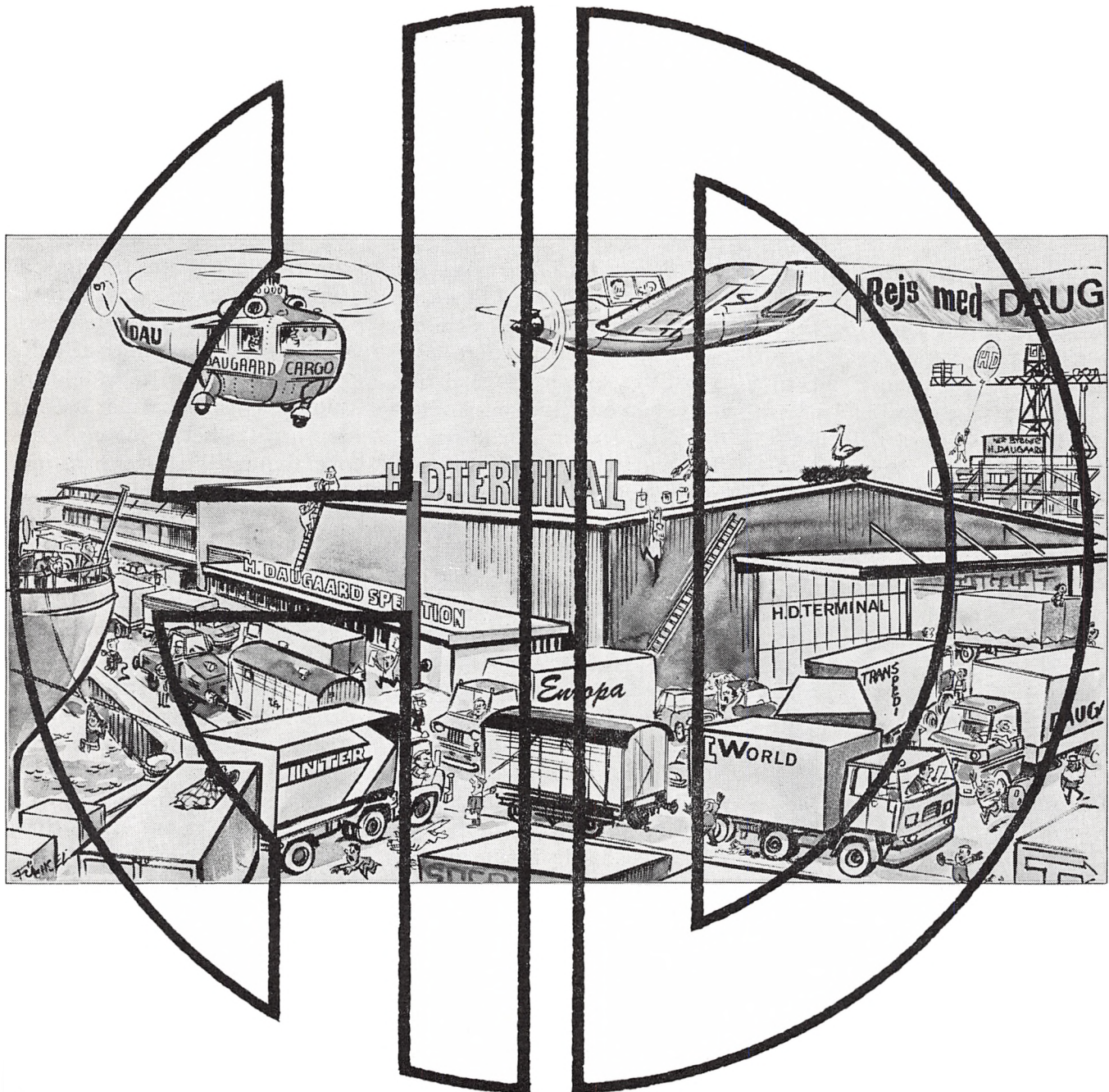
han ingen kendte. Han kom, som det var skik og brug dengang, i kost og logi hos en læremester. Han boede i et tagkammer og lå en tid dødssyg af tyfus, men kom sig helt. Gennem fire år var han oppe kl. 6, og havde fyraften kl. otte om aftenen og gik om vinteren i teknisk skole til kl. 10. Men bogbinderlærlingen var flink og fik lov at gøre svendestykke et halvt år før han egentlig skulle have udlært — i 1882. Far blev fritaget for militærtjeneste på grund af platfodethed. Han kom aldrig mere til at bo i Kolding og gik på valsen allerede som nittenårig. Han arbejdede først i Paris senere i Schweiz og i Italien, men hans forældre ville have ham hjem, så i januar 1886 stod han atter i Danmark og søgte arbejde i København. Det blev til en håndforyglder-plads og det blev til præmier i prisopgaver. 1. april 1892 nedsatte far sig som bogbindermester i et lille værksted i København og blev en så højt værdsat bogbinder af europæisk tilsnit, at Kunstindustrimuseet i København i 100-året for hans fødsel holdt en retrospektiv udstilling over hans indsats i dansk boghåndværk.

Flere af fars søskende kom til at leve det meste af deres liv i Kolding. Bedstefars næstældste søn, Henri, blev også ved skindet og læderet og kom i skomagerlære. Efter udstået militærtjeneste gik også han på valsen og endte med at slå sig ned i Schweiz. Onkel Henri vendte først tilbage til Kolding — faktisk meget mod sin vilje — da bedstefar på grund af en tiltagende øjensygdom, der alvorligt svækkede hans syn, ikke længere kunne klare at drive sin skomagerforretning med butik og værksted. Bedstefar kaldte sin søn hjem, for at lade ham overtage forretningen med det gode renommé. Onkel Henri løste

60 år på Kolding Havn

H. Daugaard Internationale Transporter. Et stærkt bindeled mellem køber og sælger overalt i Europa. Et varieret transporttilbud med bil, skib, tog eller fly fra en virksomhed, der har mange års international erfaring og viden.

H. DAUGAARD INTERNATIONALE TRANSPORTER, SPEDITION OG REJSEBUREAU

borgerskab i 1896, overtog skomagerværksted og skotøjsbutik og giftede sig med sin svigerindes søster, der var skomagerdatter fra København. Henri Kyster blev en markant skikkelse i Kolding lige til sin død i 1958. Han var en fin og elskelig mand med megen lune, og havde venner blandt små og store i byen. Han var rank af holdning med klare blå øjne og kruset hår. Altid iført mørkt jakkesæt og bowlerhat, som han ustandselig måtte lette på, når man fulgtes med ham i Koldings gader. Galant ville han altid som kavalier bære ens kuffert selv op i sin høje alderdom. Onkel Henri blev halvfems år og passede lige til det sidste sit lille værksted i Munkegade, hvor læsterne stod til de fine sko, som han egenhændigt syede til damer i Paris, der siden deres ungdom havde fået deres sko hos Kyster i Kolding. Onkel Henri var en rigtig ønskeonkel, utrolig opfindsom når det gjaldt at glæde sine små niecer i København. Hvert år skulle vi alle fire sende et omrids af vores fod til Kolding, hvorefter der en skønne dag arriverede et skønsomt udvalg af sommersandaler til prøvning, og der lå altid en pose lakridskonfekt eller andet godt stukket ned i sandalerne. Tante Olga var svagelig i sine sidste år, hvor de boede ved værkstedet i Munkegade, og hun lå mest til sengs eller sad i kørestol og havde behov for megen pasning, men onkel Henri var tålmodig og hjælpsom. Når man kom ind i hans værksted, kiggede han i samtale løb ned på ens sko. Trængte de til pudning? Til et nyt snørebånd? Når det var overstået skulle vi have et lille velkomstglas. Det var et særligt ceremoniel: På en hylde mellem værktøj stod en cigarkasse, op af den tog han et par vinglas indsvøbt i fint vaskekind — og det ene glas var

Adelgade 8 med de to Kyster-forretninger til højre.

uden fod. Det var til ham selv, for »så var han nødt til at drikke det hele ud på een gang«, som han sagde, og han tilføjede: »I behøver ikke sige det til tante«.

De havde begge et kærligt hjerte for de børn, som de gæstfrit åbnede deres hjem for. Da vi som teen-agere var på ferie hos dem, fik vi meget tit lov til at gå i biografen om aftenen med påfølgende hyggelig aftenkaffe med pumpernikler derhjemme i stuen. Det skete, at vi kom i Palmehaven, på Saxildhus eller på Alhambra, hvor der var karussel og anden forlystelse. Det skete også, at onkel Henri bød os en cigaret, og vi følte os, og nød at blive behandlet som voksne.

Skomagermester Andreas Kysters yngste søn, Holger, var af en ganske anden støbning end Henri. Han blev guldsmeden, der ligesom onkel Henri havde værksted og butik i Kysters gård, Adelgade 8.

Vi mindes onkel Holger siddende ved sit arbejdsbord i værkstedet. Mester kunne selv. Hans arbejder var gjort i hån-

den, han stillede hele sin tekniske kunnen til rådighed for de kunstnere, han samarbejdede med, og han havde smidighed nok til at følge dem. Mange af resultaterne kan vi i dag se på vore museer, ikke mindst på Koldinghus. For os er onkel Holger uløseligt forbundet med Kysters gård i Adelgade — og med tante Emma, som han elskede og bar på hænder lige til det sidste. Tante Emma var fra Kolding og underviste i håndarbejde på Latinskolen, da de giftede sig. Det blev et meget lykkeligt ægteskab, og de skabte sammen et overordentlig smukt hjem.

Tante Emma var lille, buttet, men statelig og munter. Vi mindes hende siddende ved vinduet (med gadespejlet) i den solfyldte stue på førstesalen ud mod Adelgade foran sit kniplebrædt. Hun interesserede sig meget for den gamle sønderjyske husflid, som knipling er, og rejste rundt i landsdelen især i egnen omkring Tønder for at finde frem til de gamle mønstre og kopiere dem. Hendes sølvbryllupskjole var forarbejdet af tønderknip-

linger og skulle idag tilligemed de gamle kniplemønstre findes på Museet på Koldinghus.

Kysterne var alle dage store dyrevenner. De havde papegøjer, kanariefugle, tamme krager og skader og hunde. Især havde onkel Holger og tante Emma en elsket sort puddelhund, Wolle, der var som et medlem af familien. Sølvbrylluppet fejredes i riddersalen på Koldinghus, og da onkel Holger med tante Emma i den lange hvide kniplingskjole trådte sølvbryllupsvalsen, så Wolle sit snit til at smutte ind i festsalen, og valsede logrende med rundt om brudeparret. Samme Wolle elskede

Guldsmed Holger Kyster og Wolle.

at spille bold med onkel Holger og at lave kunster, eller måske var det omvendt. På sine gamle dage fik Wolle en fedtknude så stor som en bold på sit lår. »Åh«, sagde onkel Holger, »han kom bare til at sluge sin bold, en dag vi legede«. Vi børn troede ham, men undrede os noget. Endnu har jeg den perlebroderede, voksdugforede lille taske, som tante Emma havde lavet til Wolle til de lækkerbiskner, der skulle bringes med hjem til ham, når familien havde været til selskab.

Engang deltog vi i Kolding skoles majfest. Med flag i hænderne gik vi sammen med eleverne fra skolen ud i skoven og kom hjem igen med bøgeløv. Det kunne være koldt i maj og vi skulle jo være i hvide stivede sommerkjoler med højrøde skærf og uden overtøj. Tante Emma fulgte optoget i taxa, og da hun så, hvor vi frøs, gjorde hun holdt, og i mangel af bedre stoppede hun os ud med aviser under den tynde kjole. Det var mede faktisk dejligt.

At det også var guldsmeden, der havde forarbejdet og skænket kronregalierne til majfesten, er blandt meget andet et bevis på, med hvor stor kærlighed og offervilje de begge omfattede deres by og dens traditioner. Også altersølvet til Kristkirken i Kolding er skænket af Emma og Holger Kyster. De var barnløse, men ville dog på anden vis sætte sig minder i deres elskede by.

Deres glansperiode faldt i Genforeningens tid. De havde begge kæmpet og virket for, at Sønderjylland skulle tilbage til Danmark, og det var en stor glædesdag for dem, da de stod i

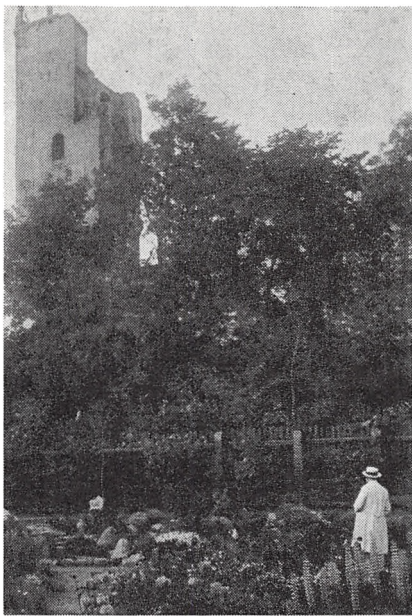
På Dybbøl 1921. Ellen, Holger og Emma Kyster.

Hammershøis dør til guldsmed Kysters butik, Adelgade 8.

første række og så Danmarks konge på den hvide hest ride ind i det gamle danske land. Hver dag dumpede et farvestrålende brevkort ind ad brevkassen til os med bud om oplevelserne i Sønderjylland.

Onkel Holger og tante Emma havde i »Kysters gård« i Adelgade 8 skabt et smukt og særpræget provinsmiljø. Man gik fra gaden gennem den store smedjærnsport med bedstefars monogram og årstal ind i den lukkede gård med de toppede brosten, sidebygningen med guldsmedeværkstedet og den idylliske bagbygning dækket af slyngroser og kaprifol med stentrappen op til den gamle ægte sønderjyske dør med »spejl«, og i farver som man brugte det i landsdelen, indrammet af vinranker, der endog frembragte modne druer. Bagved, op mod slotsbanken, lå så den hyggelige gammeldags have med de mange blomster. Men også deres egen lejlighed i forhuset ud mod Adelgade på første sal, hvor bedstefar havde boet, forbundet med køkken og værksted gennem en indvendig trappe, var noget helt for sig.

Holger Kyster i sin have.

Det var et overordentlig hyggeligt hjem, men kulturelt hævet over, hvad man ellers så hos en håndværksmester i provinsen. Alt bar præg af familiens interesse for godt håndværk.

Der var ingen statussymboler, men gode gedigne ting, der vidnede om sans for kvalitet, ja endog for kunstnerisk kvalitet, fremelsket gennem det nære samarbejde og venskab med førende kunstnere, der kom og gik i dette gæstfrie, velstillede borgerhjem. Onkel Holger havde altid interesseret sig meget for Koldinghus slot og for samlingerne på museet. Han var med til at stifte en museumsforening, og der modnedes efterhånden hos ægteparret en beslutning om at indsætte museet som universalarving, imod at der som varigt minde blev indrettet en Kysterstue, hvortil deres egen stue i Adelgade flyttedes. Stuen rummede Bindsbøllmøbler, malerier af Svend Hammershøi, Joakim Skovgaard og Sigurd Wandel, og desuden keramik, broderier og bøger indbundet af broderen Anker Kyster. Der blev endog oprettet en fond, der havde til opgave at vedligeholde kunstværkerne. Ikke alene dag-

ligstuen, men Emma og Holger Kysters værdifulde samlinger af gamle sølvmonter, hovedvandsæg og sønderjyske laugskrus, broderier og kniplinger, ja endog stenalderredskaber gik til museet på Koldinghus, og børden dag i dag kunne findes der. Også tanternes dukkestuer med de mange fine håndforarbejdede småting kom samme sted hen. De fire døtre i Kyster-familien var meget fingernemme og dygtige til al slags broderi, men der var også andet usædvanligt ved dem. Den eneste datter i første ægteskab, tante Emilie, blev uddannet til sygeplejerske og emigrerede til USA, hvor hun i Boston oprettede en klinik for nervepatienter. Hun vendte senere tilbage til Danmark og døde her. Endnu en datter, Ellen Kyster, blev sygeplejerske. Hun tog en opgave op blandt åndssvage mænd og blev plejemor på »Lillemosegård« ved København. Her fik hun ført igennem, at kårene og forplejningen ændredes, og at der blev sørget for terapi til dem. Hun satte dem i gang med løvsavsarbejder og med håndarbejder, og opnåede fine resultater med dem bl. a. i korsstingsarbejder. Hun huskede dem til jul og fødselsdag, og blev en elsket plejemor. Tante

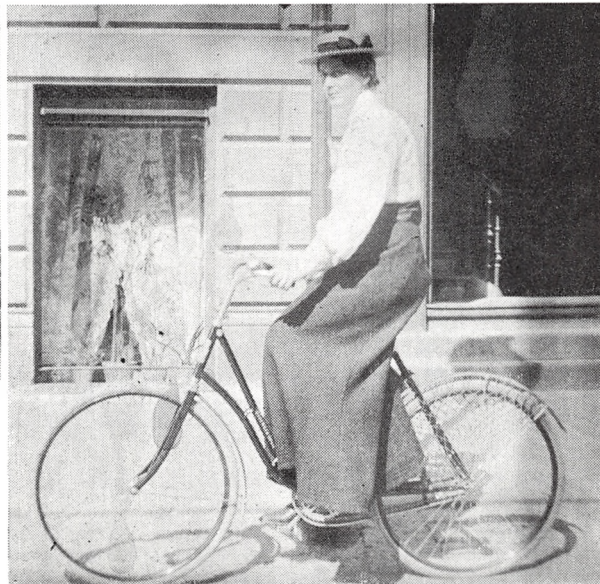
Ellen kom i sine ferier altid til Kolding hos familien, og efter bedstefars død ikke mindst hos Holger og Emma. Her deltog hun, køn, statelig og elegant i det muntre liv, der på den tid førtes hos guldsmedens. De sidste år gjaldt besøget de to ugifte søstre, Agnes og Dagmar, der sammen boede på Haderslevvej.

Den tredie søster, Dagmar, kom til Askov Højskole på et af de første hold, og den fjerde, tante Agnes blev til megen fryd og glæde for børn i Kolding og omegn. Hun indrettede nemlig i bedstefars ejendom den herligste butik udelukkende med legetøj — den eneste af sin art i miles omkreds. Det var et eldorado for os at komme i butikken hos tante Agnes, og ikke mindst dukkerne, der skulle repareres af hende selv, var det store trækplaster. Frk. Anna Bonde var en god medhjælper, og sammen førte de to tillige hus for bedstefar, så længe han levede. Vi piger misundte vores nogle år ældre bror meget, for han var stor nok til at få lov at ekspedere.

Tante Dagmar flyttede til København i 1892, da Anker Kyster fik eget bogbinderværksted i Frederiksborggade og løste borgerskab som bogbindermester i København. Hun gik på

Dagmar Kyster, der blev den længst levende af alle skomager Kysters børn. Hun døde i 1959.

To søde småpiger fra 1914. Bodil og Annelise Kyster 5 og 4 år.

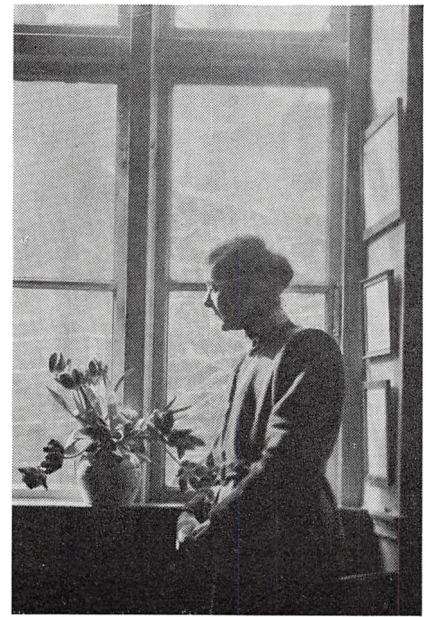
bogholderikursus for at kunne hjælpe far i hans virksomhed, og førte hus for dem begge, så længe han var ungkarl. Sød og let og sirlig med megen pligtfølelse virkede hun i Sværtegade 3, lige til far p.g.a. sygdom måtte opgive sit daglige arbejde med bogbinderiet. Tante Dagmar

havde udpræget familiefølelse, og tilbragte sit otium i Kolding sammen med tante Agnes, og blev den længst levende af alle skomager Kysters børn. Da hun døde i 1959, var der ikke flere af slægten Kyster bosat i Kolding, den slægt der i små 200 år havde været med til at præge byen som gode borgere.

Men nu har slægten atter sin gang i Kolding, idet en datter med mand og børn har slået sig ned i byens omegn, og nu er levende optaget af minderne om slægten, af Koldings trivsel, og af alle de nye kulturelle indslag.

En skøn sommeraften sad vi således sammen oppe på Slotsbanken med ryggen mod den endnu varme slotsmur og lyttede til klokkespillet fra Sct. Nicolai kirke, der lod den dejligste koncert lyde ud over byen. Vi kunne se lige ned i Adelgade 8, i bedstefars gamle ejendom, og minderne vældede frem og samledes i en eneste varm taknemmelig syntese: Denne by

for vore fødder rummede kun gode minder om glade timer med herlige, livsbekræftende mennesker. Ikke eet ubehageligt minde dukkede op, alle de nu hensovede i slægten, som vi havde kendt, havde blot været besjælet af ønsket om at gøre alt så godt for os børn, som det var dem muligt.

BENDIXEN BRILLER